

Irma Sulkunen

Naisten äänioikeus meillä ja muualla

Kun toukokuun 25. päivänä 1907 yhdeksäntoista suomalaista naista asteli valtiopäivien juhlallisiin avajaisiin, he tiesivät tekevänsä historiaa. Missään muualla ei naisia ollut tätä ennen nähty miesten suvereenisti hallitsemalla parlamentaarisella areenalla – ja kesti vuosikymmeniä, ennenkuin samassa laajuudessa nähtiinkään. Koskaan aiemmin eivät myöskään kaikki yhteiskuntaluokat olleet olleet parlamentissa yhtä tasa-arvoisesti edustettuina kuin Suomen uudessa, yksikamarisessa eduskunnassa. Niinpä nämäkin yhdeksäntoista ensimmäistä edustivat maansa naisten koko kirjoa piioista ja tehtaalaisista emäntiin ja opettajattariin; olipa joukkoon mahtunut edustaja harvalukuisesta aatelistakin. Itsenäisyyttä Venäjältä hakeva Suomi tapaili näin ensiaskeliaan sekä sukupuolten että luokkien välisen demokratian uranuurtajana eikä ihme, että monet uteliaat katseet kääntyivät seuraamaan tätä merkillistä näytelmää.

Naisten äänioikeus ei vuonna 1907 ollut sinänsä mikään uusi asia, vaan sitä oli erilaisin sovellutuksin kokeiltu monissa maissa jo vuosikymmeniä ennen Suomea. Esimerkiksi New Jerseyssä veroa maksavat naiset olivat äänestäneet vuodesta 1787 asti, mutta kiinnostavaa kyllä, menettäneet oikeutensa vuonna 1807 miesten yleisen äänioikeuden toteuduttua. Niinikään Pitcairnin saarilla naiset olivat saaneet äänioikeuden jo vuonna 1838 eli tuntuvasti ennen varsinaisen äänioikeusliikkeen syntyä.

Näitä yksittäisiä tapauksia yhtenäisemmän linjan muodostivat Pohjois-Amerikan ja Australian siirtokuntien naisten äänioikeutta radikaalisti laajentaneet parlamenttiuudistukset. Prosessi käynnistyi Wyomingista vuonna 1870, eteni 1890-luvulla Coloradoon, Idahoon ja Utahiin sekä Tyynen valtameren siirtomaissa Uuteen Seelantiin ja Etelä- ja Länsi-Australiaan. Vuonna 1902 naiset saivat äänioikeuden koko Australian liittovaltion vaaleissa ja sen vanavedessä loputkin mantereen osavaltiot laajensivat vuoteen 1908 mennessä yleisen äänioikeuden koskemaan myös naisia. Amerikassa sitä vastoin liike ensirynnistyksen jälkeen hidastui, mikä oli omiaan luomaan myös siellä kasvupohjaa englantilaistyyppiselle militantille suffragetismille.

Tähän naisten äänioikeuden varhain toteuttaneiden maiden joukkoon Suomi liittyi vuonna 1906, ensimmäisenä maana Euroopassa. Norja seurasi pian perässä myöntämällä naisille vuonna 1907 osittaisen ja vuonna 1913 täyden äänioikeuden. Vuoteen 1915 mennessä muutkin Skandinavian maat Ruotsia lukuunottamatta olivat toteuttaneet molempia sukupuolia koskevan poliittisen demokratian.¹

Kansallisvaltion tasolla naisten äänioikeuden uranuurtajia olivat siis Uusi Seelanti, Australia ja Suomi ja jokainen näistä maista on vuorollaan korostanut omaa ensimmäisyyttään sukupuolittain tasa-arvoisen kansalaisuuden toteuttamisessa. Jokaisella on myös ollut hyvät perustelut asettamalleen järjestykselle.

Uusi Seelanti oli kiistatta ensimmäinen valtio, jossa naiset saivat *äänioikeuden* vuonna 1893. Sen eduksi on myös luettu rodullisen tasa-arvon soveltaminen kansalaisoikeuksiin; maorinaiset saivat äänioikeuden samaan aikaan valkoisten eli *pakehan* naisten kanssa. Vaalikelpoisuutta Uuden Seelannin naisille ei sen sijaan myönnetty eivätkä he sitä edes tavoitelleet. Tämä uudistus viivästyti alahuoneessa vuoteen 1919 ja ylähuoneessa peräti vuoteen 1944 asti.²

Australialaiset tutkijat ovatkin tällä perusteella mielellään korostaneet omaa asemaansa. He ovat huomauttaneet, että tosiasiallisesti naisten täydellinen poliittinen tasa-arvo toteutui varhain – juuri

Australiassa: ensin Etelä-Australiassa 1894 ja koko Liittovaltiossa vuonna 1902. Mutta myöskään Australiassa naiset eivät oikeudestaan huolimatta käyttäneet vuosikausiin vaali-kelpoisuuttaan eivätkä edes kiivaimmat äänioikeustaistelijat suostuneet alkuvuosina periaatteellisista syistä valtiopäiväehdokkaiksi. Esimerkiksi Etelä-Australiassa ensimmäinen nainen valittiin parlamenttiin vasta vuonna 1959. Australian etuasemaa äänioikeuden pioneerina on sumentanut myös maan harjoittama rotupolitiikka. Päinvastoin kuin useimmissa osavaltioissa, poliittiset oikeudet rajattiin liittovaltion vaaleissa vain valkoisille. Alkuperäisväestö, aboriginaalit, pääsivät niistä osallisiksi raskaan alistuskauden jälkeen vasta vuonna 1962.³

Näitä Uuden Seelannin ja Australian äänioikeuslain rajoituksia vastaan on ollut helppo korostaa Suomen äänioikeuden täydellisyyttä ja sitä kautta ykköspaikkaa 'todellisen' demokratian toteutuksessa ja etenkin sen aktiivisessa soveltamisessa. Astuihan meillä vuonna 1906 voimaan, paitsi luokkien ja sukupuolten välinen poliittinen tasa-arvo, myös länsimaissa poikkeuksellinen yksi-kamarinen valtiopäiväjärjestelmä ja lisäksi naiset myös käyttivät alusta asti täydessä mitassa sekä äänioikeuttaan että vaalikel-poisuuttaan.

Uranuurtajamaiden vertailua

Ensimmäisiä maita ja yleensäkin naisten äänioikeuden toteutumisen järjestystä tarkasteltaessa huomio kiinnittyy asetelman paradoksaalisuuteen. Prosessi käynnistyi etäisissä periferioissa, siirtokuntien äänilaidoilla ja Euroopan takamailla, eteni sieltä kulttuurisia keskuksia kohti ja saavutti vasta kiivaiden taistelujen jälkeen vanhan mantereen imperiumit ja liberaalin äänioikeusliikkeen syntysijat. Äänioikeusliikkeen voima ja varhaisuus ei siis kansainvälisessä mitassa juuri lainkaan korreloinut suotuisan lopputuloksen kanssa, pikemminkin päinvastoin. Sato korjattiin ensin pohjoisen kituliailla pelloilla ja etäisten siirtomaiden aavoilla preerioilla ja vasta sitten kansalaisoikeustaistelun urbaanimmilla parnassoilla.⁴

Tästä syystä koko ilmiötäkään ei ehkä ole järkevää tarkastella vain teoreettisen kansalaisuusanalyysin ja sukupuolittuneen suffragetismin näkökulmasta, kuten erityisesti angloamerikka-laisessa tutkimuksessa on ollut tapana, vaan lähtien ennemminkin varhaisten äänioikeusmaidan omista poliittisista, sosiaalisista ja kulttuurisista reunaehdoista. Tarkastelemalla erikseen, millaisia kytkentöjä parlamentaariset uudistukset kussakin maassa saivat, voidaan paremmin eritellä, mitkä piirteet mahdollisesti yhdistivät, mitkä erottivat äänioikeuden uranuurtajamaita toisistaan. Sitä kautta voidaan myös varovasti edetä äänioikeusreformia koskevien yleisten johtopäätösten tekemiseen.

Kiinnostavaa on esimerkiksi havaita, että suuresta maantieteellisestä etäisyydestä huolimatta Uudella Seelannilla, Australialla ja Suomella oli eräitä kulttuurisia yhtäläisyyksiä, joiden voi ainakin otaksua vaikuttaneen sekä äänioikeuskysymyksen varhaiseen aktivoitumiseen että naisten poliittisia oikeuksia puolustavien asenteiden vahvistumiseen.

Ensinnäkin jokainen näistä maista oli äänioikeusreformin aikaan voimakkaassa poliittisessa käymistilassa. Brittiläisen kansainyhteisön siirtomaat hakivat erillisyyttä emämaastaan ja pyrkivät parlamentaarisilla uudistuksilla terävöittämään omaa kansallista profiiliaan. Ne valjastautuivat radikaalin demokratian koeken-tiksi, joissa ainakin teoriassa haastettiin monet vanhan mantereen taloudelliset, poliittiset ja sosiaaliset pakot ja legitiimeiksi vakiintuneet käytännöt. Erillisyyden hakeminen emämaasta siis selvästi ruokki poliittisen ilmapiirin radikalisoitumista, mutta toisaalta sitä jarrutti jyrkän etnisen rajan vetäminen alueiden alkuperäisiin asukkaisiin. Australiassa tämä ilmeni

avoimena alkuperäisväestöön kohdistuvana rasismina, mutta myöskään Uudessa Seelannissa käytännön tasa-arvo maorien ja *pakehan* välillä ei toteutunut periaatteessa yhtäläisistä kansalaisoikeuksista huolimatta.⁵

Toiselta puolen linjanveto alkuperäisväestöön ja ei-eurooppalaiseen siirtolaisväestöön korosti nimenomaan valkoisen kansalaisuuden erityisluonnetta ja oli omiaan häivyttämään sukupuolirajan merkitystä oikeuksien ja velvollisuuksien ensisijaisena jakoperusteena. Valkoisen naisen oikeudet nähtiin myös suojana, ei vain emämaan herruutta vaan myös sisältäpäin uhkaavaa rodullista epäpuhtautta vastaan.⁶

Vaikka Suomessa poliittinen asetelma oli hiukan toinen maan "alkuperäisväestön" tavoitellessa irtautumista tsaarinvallasta ja vaikka rodullisesti ja sosiaalisesti huomattavan homogeeninen väestö poikkesi selvästi siirtomaiden kansallisesta moniaineksisuudesta, yhteistä Tyynen valtameren valtioiden kanssa oli kuitenkin kansallista erillisyyttä emämaasta korostava tendenssi. Täälläkin yhteiseksi mielletty ulkopuolinen uhka lähensi eri väestöryhmiä, liudensi erityisesti sukupuolten välisiä intressiristiriitoja ja loi näin sisältäpäin edellytyksiä kansalaisuuskäsitteen radikaalille tulkinnalle.

Hyvää tukea tälle tendenssille tarjosi kunkin maan vahvasti agraarinen väestöpohja. Pioneeriajan ihanteet – itsenäinen talonpoika, '*yeoman*', ja sen naispuolinen vastinpari, toveri, kumppani, '*colonial helpmeet*' – jäsenivät molemmissa Tyynen valtameren valtioissa sukupuolten välistä suhdetta senkin jälkeen kun anka-rimmasta raivauskaudesta alettiin siirtyä järjestäytyneempiin ja tuotantorakenteeltaan eriytyneempiin yhteiskuntaoloihin. Kulttuuriin oli sisäistetty malli, jonka mukaan toimeentulon ensisijaisena perustana oli sekä tuottava sukupuolten välinen kump-panuus että työvoiman ja -kunnan takaava luja perhe.⁷

Sama malli päti pitkälle myös Suomeen. Kovat ulkoiset ehtodot ja tiukka taistelu pieniltä viljelmiltä saatavasta elannosta puristivat täälläkin periaatteellisen keskustelun sukupuoliristi-riidoista minimiin. Erona Tyynen valtameren valtioihin olivat kuitenkin Suomen äärimmäisen nurinkuriset äänioikeusolot⁸, mikä yhdessä kumppanuutta painottavan sukupuolijärjestelmän kanssa nosti meillä naiset poikkeuksellisen keskeiseen asemaan tavoiteltaessa demokraattisia oikeuksia ja määritettäessä modernin kansalaisuuden sisältöä. Muutoinkin Suomen poliittinen rakenne sai kansallisessa oikeustaistelussa ratkaisevasti toisen hahmon kuin Uuden Seelannin ja Australian brittiperinteelle nojaava puolue- ja valtiopäiväjärjestelmä.

Kiinnostavia yhtäläisyyksiä löytyy myös, kun tarkastellaan itse äänioikeustaistelua kussakin kolmessa maassa. Vaikka poliittiset ryhmittymät poikkesivatkin toisistaan, radikaalia vaalireformia vaativat kansalaisjärjestöt olivat silti yllättävän samankaltaisia. Silmiinpistävin oli protestanttiselta pohjalta nousevan raittiuskysymyksen keskeinen rooli äänioikeusliikkeen organisoitumisessa ja erityisesti naisten vaalivallan puolesta esitetyissä perusteluissa.

Sekä Etelä-Australiassa että Uudessa Seelannissa naisten äänioikeusliike organisoitui Naisten Kristillisen Raittiusjärjestön, Valkonauhan, sisällä. Valkonauha oli molemmissa maissa ensimmäinen ja kannatuspohjaltaan laajin naisjärjestö, joka ohjelmallisesti asettui naisten kansalaisoikeuksien näkyväksi äänitorveksi. Onnellisen kodin ja terveen kansakunnan räikeimpänä uhkakuvana nähtiin miesten juoppous, jonka etenkin kultaryntäyksen vuosina väitettiin vakavasti horjuttavan nuoren maan muutenkin epäva-kaata sosiaalista järjestystä ja synnyttävän hillittömyydellään kotien perustaa kalvavia uusia siveettömyyden pesäkkeitä. Tämän rappion pysäyttämiseksi naisten oli liittouduttava, voitettava virallinen status kansalaisuudelleen ja päästävä sitä kautta vaikuttamaan sekä kotien puhtauden turvaamiseen että terveen ja elinvoimaisen kansakunnan rakentamiseen.⁹

Myös Suomessa äänioikeustaistelu ja raittiuskysymys kietou-tuivat tiukasti yhteen – jopa niin, että kieltolain ja poliittisen demokratian vaatimus nähtiin oikeastaan saman kokonaisuuden eri puolina. Samoin alkoholin

käytön ja kotiin/kansakuntaan kohdistuvan uhan välinen yhteys argumentoitiin meillä yllättävän samoin sanakääntein kuin maapallon toisella puolella. Olennaista oli raittiin itsekurin avulla pystyttää vahva moraalinen varustus kotien puhtauden ja kansallisen yhtenäisyyden tueksi, jotta niin sisältä kuin ulkoakin uhkaavat vaarat kyettäisiin mahdollisimman tehokkaasti torjumaan.¹⁰

Näistä yleisistä yhtäläisyyksistä huolimatta kullakin kolmella maalla oli kuitenkin myös omat äänioikeuskertomuksensa, joissa tilannekohtaiset poliittiset tapahtumat solmiutuivat jäljittelemättömällä tavalla yleisiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin tendensseihin. Suomen äänioikeuskertomus oli yksi dramaattisimmista ja sen tuloksetkin olivat tästä syystä poikkeuksellisen radikaalit.

Suomen äänioikeuskertomus¹¹

POLIITTINEN TAUSTA

Suomessa, kuten monissa muissakin maissa, äänioikeusliikkeen ideologiset juuret palautuivat voimakkaasti nationalismiin. Sen sylissä kasvoi sekä naisten emansipatorinen liikehdintä että rahvaan radikaaliksi kääntynyt poliittinen järjestäytyminen. Nationalismi toimi myös keskeisenä käytevoimana konkreettisen äänioikeustaistelun puhkeamisessa 1900-luvun alkuvuosina.

Tuolloin Venäjä – kansainvälis-poliittisen tilanteen uhkaamana ja pyrkiessään turvaamaan tehokkaammin koillisen rajansa – alkoi purkaa Suomen erityisaseman turvaavia perustuslakeja ja asetuksia ja liittää rajamaata tiukemmin yhteyteensä. Nämä niin kutsutut sortotoimenpiteet synnyttivät Suomessa ennennäkemättömän mobi-lisaatioaallon, jonka toinen kärki suuntautui laittomien toimenpiteiden estämiseen ja Suomen erityisaseman palauttamiseen, mutta toinen sai milteipä sosiaalivallankumouksellisen leiman. Näytti siltä kuin alemmissä väestöryhmissä kauan kasvanut tyytymättömyys olisi äkkiä alkanut purkautua avoimeksi kapinoinniksi. Kaikkien järjestöjen kannatusluvut kääntyivät huimaavaan nousuun, mutta ennen kaikkea työväenliike murtautui valtavalla voimalla suomalaisen teollisuustyöväestön ja kansainvälisesti poikkeuksellisessa mitassa myös maatyöväestön ja torppariston keskuuteen.

Tässä yhteydessä äänioikeudesta tuli poliittisen taistelun ydinkysymys. Siihen oli helppo kiteyttää sekä Venäjän Suomeen kohdistamat vääryydet että ennenkaikkea nelisäätyjärjestelmän ylläpitämä sosiaalinen epäoikeudenmukaisuus. Tämä koski paitsi äänioikeutta vailla olevia naisia myös valtaosaa miehiä. Eli vastakkainasettelu ei muodostunut – kuten useimmissa muissa Euroopan maissa – äänioikeutettujen miesten ja äänioikeudettomien naisten välille, vaan valtiollisia oikeuksia säätynsä perusteella nauttivien ja koko muun, poliittisesti alisteisen, väestönsä välille.

Työväestö ja äänioikeusliikkeen mobilisoituminen

Jos äänioikeuskysymys ei Suomessa tarjonnutkaan otollista kaikupohjaa sukupuoliristiriidan puhkeamiselle, se sitä vastoin muodosti erinomaisen maaperän sosialistisen liikkeen leviämiseksi. Tätä asiantilaa vuonna 1899 puolueeksi organisoitunut työväenliike hyödynsi taitavasti. Jo 1890-luvun lopulla se oli asettunut sekä naisia että miehiä koskevan yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden kannalle, mutta erityisesti niin kutsuttuina sortovuosina ohjelma kieltolakivaatimukseen kytkettynä lanseerattiin

väellä ja voimalla suurten joukkojen tietoisuuteen. Molemmat vaatimukset liitettiin myös Sosialidemokraattisen puolueen ohjelmaan.

Oman kiinnostavan lisänsä asetelmaan toi työläisvoittoinen raittiusliike, joka Suomessa toimi myös molempia sukupuolia integroivana laajapohjaisena kansallisuusliikkeenä. Naisten rooli liikkeessä oli alusta lähtien vahva ja niin porvarillisten naisasiayhdistysten kuin työväenliikkeenkin johtavat naiset toimivat saman valtakunnallisen kattojärjestön näkyvillä paikoilla. Näkökantojen erot naisasiassa ja sen myötä äänioikeuskysymyksessä eivät yhteistyötä kariuttaneet, vaikka keskusteluissa saatettiin välistä ottaa rajustikin yhteen.

Naisten erittäin vahva asema raittiusliikkeessä viittaakin siihen, että vuosisadan vaihteessa raittius yhdisti suomalaisia naisia äänioikeusvaatimustakin tehokkaammin. Mutta päinvastoin kuin angloamerikkalaisissa maissa, tilanne ei johtanut naisten alkoholinvastaiseen erillisjärjestäytymiseen ja muodostanut sitä kautta siltaa naisten äänioikeusliikkeeseen. Sukupuolen mukaan eriytymätön liike ohjautui ennemminkin kokonaisuudessaan tukemaan so-sialistivetoista yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden vaatimusta.

Naisliikkeen ristiriita

Tämä ajoi yläluokkaisen naisliikkeen erikoiseen asemaan. Se oli kansainvälisen mallin mukaan sitoutunut ajamaan naisten äänioikeutta, mutta ajatuskin koko oikeudettoman rahvaan sisällyttämisestä vaatimuksen piiriin tuntui monista mahdottomalta. Lisäksi asetelmaa mutkistivat naisliikkeen pääjärjestöjen puoluekytkennät: Suomen Naisyhdistys oli sitoutunut lähinnä Suomalaiseen puolueeseen, Naisasialiitto Unioni perustuslaillisiin. Erityisesti ruotsinkielisille perustuslaillisille koko laajapohjainen eduskuntauudistus oli kauhistus. Uhkasihan se romuttaa heidän vuosisataisen poliittisen hegemoniansa!

Ennen kiihkeintä taisteluvaihetta naisliikkeen ristiriitainen asema ei ollut puhjennut näkyväksi vaan sen edustajat olivat kaikessa rauhassa voineet omalla tavallaan pyrkiä naisten äänioikeuden laajentamiseen vallitsevan edustusjärjestelmän puitteissa. Poliittisen tilanteen kiristytessä ja alempien väestöryhmien vaatimusten käydessä yhä äänekkäämmiksi ristiriita työväestön äänioikeusliikkeen ja naisasianaisten tavoitteiden välillä puhkesi kuitenkin avoimeksi propagandasodaksi. Työväenliikkeen johtavat naiset tekivät kaikkensa paljastaakseen porvarillisen naisliikkeen strategian, joka heidän mukaansa oli: kerätä ensin eri yhteiskuntaluokkien naisten mahdollisimman laajapohjainen tuki ja saada sen turvin äänioikeus ylempien väestöryhmien naisille. Tiukimpia äänensävyjä käytti sosiaalidemokraattien Hilja Pärssinen, joka tähdensi:

“Heille onkin äänioikeuskysymys ‘naisasia’. jolla tahtovat saman luokan naiset tehdä täysin samanarvoiseksi saman luokan miesten kanssa, mutta meille se on ‘työväenkysymys’, jolla tahdomme nostaa sorretut taloudellisesti korkeammalle. Erotus heidän ja meidän pyrkimystemme välillä ei siis ole muodollinen vaan oleellinen.”¹²

Tässä tulenarassa tilanteessa Naisasialiitto Unionin pyrkimykset nostaa naisten äänioikeutta esiin naisasiana Berliinissä vuonna 1904 pidetyn kansainvälisen naiskonferenssin päätösten mukaisesti olivat tuohon tuomitut. Sen sijaan alemmat väestöryhmät alkoivat mielenosoituksillaan ja järjestäytyneellä joukkovoimallaan taivuttaa myös aiemmin vastahankaisia säätyjä ja puolueita yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden kannalle. Kaikesta painostustoiminnasta huolimatta lopullinen ratkaisu tuli sittenkin yllättäen.

Ratkaisu

Vuoden 1905 lopulla Venäjällä puhjenneet levottomuudet levisivät myös Suomeen ja kärjistyivät emämaan mallin mukaan suur-lakoksi. Kun yhteydet Venäjään katkesivat, myös virallisen järjestyksivallan ote herposi ja muutamana syksyisenä päivänä kaikki näytti Suomessa mahdolliselta. Yhä lukuisammiksi, äänekkäämmiksi ja vaativammiksi käyvät kansanjoukot tulvahtivat kaduille. Vallankumouksen henki levisi niin kaupunkien kaduille kuin etäisten kylien kujille.

Erityisesti Suomen maaseudulla liikehdintä sai omintakeisen muodon. Siellä rajat sääty- ja puolueyhmittymien kesken yksinkertaisesti näyttivät menettävän merkityksensä suuren mobilisaatioaallon pyyhkiessä yli maan. Eri kansalaisjärjestöt lomittuivat toisiinsa ja sukupuolittain eriytymättömällä yhteistoiminnalla ilmaisivat kollektiivisen tahtonsa sekä laajapohjaisen eduskuntaudistuksen että kieltolain toteuttamisesta.

Pääkaupungissa majaileva venäläinen virkavalta joutui ahtaalle. Vallankumousuhaksi eskaloitunut tilanne oli nopeasti tukahdutettava ja rauha palautettava Venäjän turvallisuuden kannalta tärkeään rajamaahan. Helsingistä välitettyjen tietojen pohjalta keisarivalta katsoikin viisaimmaksi taipua sekä perustuslaillisten vaatimukseen 'laillisen järjestyksen' palauttamisesta maahan että alempien väestöryhmien ajamaan äänioikeusuudistukseen. Päätöksensä keisari vahvisti niin kutsutulla marraskuun manifestilla ja seuraavana vuonna eli vuonna 1906 viimeiset säätyvaltiopäivät hyväksyivät laillisessa järjestyksessä sekä yksikamarisen eduskuntalaitoksen että yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden. Näin Suomessa siirryttiin miltei vallankumouksellisella hyppäyksellä Euroopan vanhakantaisimmasta edustusjärjestelmästä maanosan radikaaleimpaan. Ja siinä samalla kaikki täysi-ikäiset suomalaiset naiset saivat täydet poliittiset oikeudet, ensimmäisinä Euroopassa.

Naiseuden politisoituminen

Ennen lopullista ratkaisua esitettiin kuitenkin vielä oma kiinnostava näytelmänsä. Keisarillisen manifestin yllättämien porvarillisten ryhmien oli koetettava pikavauhtia kuroa umpeen sekä sosiaalidemokraattien etumatka puoluejärjestäytymisessä että vakuutettava uudet äänestäjäjoukot lojaaliudestaan keisarin päätökselle. Heti suurlakon päättymisen jälkeen pidetyt puoluekokoukset ilmoittivatkin hyvässä järjestyksessä asettuvansa yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden sekä yksikamarisen eduskunnan kannalle, perustuslailliset tosin enemmänkin kuin vastahakoisesti.

Naisasiayhdistyksistä Naisasialiitto Unioni toipui yllätyksestä Suomen Naisyhdistystä nopeammin. Suurlakkolevottomuuden tauottua se nopeasti ja näkyvästi hyväksyi täyden poliittisen demokratian ja alkoi lisäksi herkkää poliittista vainua osoittaen synnyttää epäilyjä siitä, sovellettaisiinko yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta sittenkään naisiin. Valtava propagandakoneisto pantiin käyntiin naisten aktivoimiseksi oikeuksiensa puolustamiseen. Organisoitiin joukkokokouksia, pidettiin mielenosoitusmarseja, laadittiin julkilausumia – ja samalla tietysti koetettiin houkutella jäseniä omiin vielä heiveröisiin puolueriveihin.

Taisteluun naisten sieluista tempautuivat pian myös vanhasuomalaiset naiset eivätkä sosiaalidemokraattisetkaan naiset enää pitäytyneet yhtä tinkimättömästi yhteisrintamassa miesten kanssa kuin sortovuosien kumentamassa tilanteessa oli ohjelmallisesti vaadittu. Naiseus politisoitui eduskuntaudistusta edeltävinä toivon ja pelon kuukausina ja seuralaisena sukupuolittunut kansalaisuus alkoi vähä vähältä kiinnittyä nuoren demokratian perusraken-teeseen.

Voitto vai sattuma?

Mikä siis on loppupäätelmä suomalaisten naisten äänioikeudesta? Taistelivatko naiset sen todella itse vai tapahtuiko kaikki sittenkin ikäänkuin sattumalta, suotuisten poliittisten konjunktuurien seurauksena, suuren kansallisen draaman huomaamattomana sivutuotteena?

Omassa kulttuurisessa kontekstissaan suomalaiset naiset epäilemättä hankkivat äänioikeutensa siinä missä miehetkin. He seisoivat itsestäänselvästi tapahtumien polttopisteessä jo silloin kun äänioikeusoloja rauhallista tietä problematisoitiin. He osallistuivat kaikkeen vanhoja rakenteita sisältä päin kovertavaan kansalais-järjestäytymiseen rinta rinnan miesten kanssa ja lopulta he antoivat lyhentämättömänä panoksensa siihen taisteluun, jossa säätyvallan viimeiset rippeet valtavalla joukkovoimalla rusennettiin ja moderni demokratia luokka- ja sukupuolikohtaisine demokratioineen asetettiin sijaan. Kokoavasti voikin todeta, että erillistoiminnalla naiset tuskin olisivat äänioikeuttaan kovinkaan paljon laajentaneet, mutta vielä vähemmän luultavaa on, että miehet olisivat omin voimin yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta saavuttaneet.

Suomen poikkeuksellisen radikaalilla äänioikeushistorialla oli epäilemättä vaikutuksensa siihen, millaiseksi naisten rooli maan poliittisessa elämässä sittemmin muotoutui. Itsetietoisesti naiset asettuivat ehdolle jo ensimmäisissä yksikamarisissa eduskuntavaaleissa ja avasivat 19 läpimenneellä edustajallaan parlamentaarisen uran, jolle muualta maailmasta saatiin samassa mitassa odottaa seuraajia vuosikymmenien ajan.

1. *Suffrage and Beyond: International Feminist Perspectives*. ed. Caroline Daley and Melanie Nolan. Auckland University Press, Auckland 1994, 1–22, 349–352; Fulford, Roger, *Votes for Women: The Story of a Struggle*. Faber and Faber, London 1957, 328–329; Evans, Richard, *The Feminists: Women's Emancipation Movements in Europe, America and Australia 1840–1920*. London 1977.
2. Grimshaw, Patricia, *Women's Suffrage in New Zealand*. Auckland University Press, Auckland 1987; Grimshaw, Patricia, "Women's Suffrage in New Zealand Revisited: Writing from the Margins". *Suffrage and Beyond* 1994, 25–41.
3. Oldfield, Audrey, *Woman Suffrage in Australia: A Gift or a Struggle?* Cambridge University Press 1992; Margarey, Susan, "Why Didn't They Want to be Members of Parliament? Suffragists in South Australia". *Suffrage and Beyond* 1994, 67–88; Bacchi, Carol, "The 'Woman Question'". *The Flinders History of South Australia*. Ed. Eric Richards. Wakefield Press 1986, 403–432; *Gender Relations in Australia: Domination and Negotiation*. Ed. Kay Saunders and Raymond Evans. Harcourt Brace 1992.
4. Nolan, Melanie and Daley, Caroline, "International Feminist Perspectives on Suffrage: An Introduction". *Suffrage and Beyond* 1994, 1–24; Sulkunen, Irma, "The Women's Movement". *Finland: People. Nation. State*. Ed. Max Engman and David Kirby. Hurst, London 1989, 178–191; Perttilä, Mikko, "Naisten poliittisen äänioikeuden toteuttaminen". *Naiskuvista todellisuuteen*. Gaudeamus, Hämeenlinna 1984, 152–162.
5. Uuden Seelannin ja Australian historian yleispiirteistä esim. *The Oxford History of New Zealand*. Ed. W.H. Oliver with B.R. Williams. The Clarendon Press, Oxford 1981; Sinclair, Keith, *A History of New Zealand* (revised edition). Penguin Books 1988; Macintyre, Stuart, *The Oxford History of Australia*, vol. 4. Oxford University Press, Melbourne 1990; Grimshaw, Patricia – Lake, Marilyn – McGrath, Ann – Quartly, Marian, *Creating a Nation 1788–1990*. McPhee Gribble Publishers 1994.

6. Curthoys, Ann, "Citizenship, Race, and Gender: Changing Debates Over the Rights of Indigenous Peoples and the Rights of Women". *Suffrage and Beyond* 1994, 89–106.
7. Dalziel, Raewyn, "The Colonial Helpmeet: Women's Role and the Vote in Nineteenth Century New Zealand". *The New Zealand Journal of History* 2/1977, 112–123; Bacchi 1986, 405–413; Olssen, Eric and Levesque, Andree, "Towards a History of the European Family in New Zealand". *Families in New Zealand Society*. Ed. Peggy G. Koopman–Boyden. Methuen/Wellington 1978.
- 8 Ks. Pirkko K. Koskisen artikkeli tässä antologiassa.
9. Grimshaw 1978; Oldfield 1992; Bunkle, Phillida, "The Origins of the Women's Movement in New Zealand: The Women's Christian Temperance Union 1885–1895". *Women in New Zealand Society*. Ed. Phillida Bunkle and Beryl Hughes. Allen and Unwin 1980, 52–76.
10. Sulkunen, Irma, *Raittius kansalaisuskontona: Raittiusliike ja järjestäytyminen 1870-luvulta suurlakon jälkeisiin vuosiin*. SHS, Helsinki 1986, 17–40; Sulkunen, Irma, "Naisten järjestäytyminen ja kaksijakoinen kansalaisuus". *Kansa liikkeessä*. Toim. Risto Alapuro – Ilkka Liikanen – Kerstin Smeds – Henrik Stenius. Kirjayhtymä, Helsinki 1987, 157–175.
11. Katsaus perustuu tekijän artikkeleihin "The Women's Movement". *Finland: People.Nation.State* 1989, 178–192; "Finland – A Pioneer in Women's Rights" (myös saksaksi, ranskaksi ja espanjaksi). *Finfo* 7/96. *90 Years of Full Political Rights II*; "Paradoksien äänioikeus". *Boken om vårt land* 1996. *Festskrift till professor Matti Klinge*. Otava, Söderström&Co, Helsinki 1996, 331–339 sekä seuraaviin teoksiin: von Alftan, Märtha, *Seitsemän vuosikymmentä Naisasialiitto Unionin historiaa*. Joensuu 1966; Innala, Aune, *Suomen naisen alkutaival lainsäätäjänä*. Joensuu 1967; Jussila, Osmo, *Nationalismi ja vallankumous venäläis-suomalaisissa suhteissa 1899–1914*. Helsinki 1979; Kilpi, Sylvi-Kyllikki, *Suomen työläisnaisliikkeen historia*. Pori 1953; Kurki, Hannele, "Naisten äänioikeus 80 vuotta". *Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan monisteita* 1/1986; Mustakallio, Sinikka, *Suomalaisen naisen vapaushistoria*. Helsinki 1988; Puoli vuosisataa naisasiatyötä. *Suomen Naisyhdistyksen 50-vuotisjuhlajulkaisu 1884–1934*. Helsinki 1943; Rajainen, Maija, "Yleiset äänioikeusteoriat ja naisten äänioikeusliike Suomessa." *Historiallinen Aikakauskirja* 1959; Rajainen, Maija, "Maamme naisasialiikkeen ulottuvuudesta työväestön naisten keskuuteen ennen eduskuntalaitoksemme uudistusta v. 1906". *Historiallinen Arkisto* 76. Helsinki 1978; Seitkari, O., "Eduskuntalaitoksen uudistus 1906". *Suomen kansanedustuslaitoksen historia V*. Helsinki 1958; Tuominen, Uuno, "Säätyedustuslaitos 1880-luvun alusta vuoteen 1906". *Suomen kansanedustuslaitoksen historia III*. Helsinki 1964.
12. Kilpi 1953, 75.